

CRÍTQUES A DESCARTES

Crítica a l'innatisme: Descartes defensa l'existència d'idees innates en la nostra ment. Idees com la d'infinít o perfecció no poden provenir de l'experiència, l'única possibilitat és que es trobin en el pensament de forma innata. Des de la vessant empirista aquesta posició va ser molt criticada i John Locke va ser el primer en formular objeccions al respecte; les idees només poden provenir d'un lloc: de l'experiència (per Locke, la comprensió del món es construeix a partir de l'experiència i no del jo). Això significa que no existeixen les idees innates: quan naixem, la nostra ment és com una *tabula rasa*, un paper en blanc, una pissarra buida, no hi ha imprès res, ni cap principi ni cap idea anterior a la nostre experiència. Només la nostra experiència, particular i subjectiva, ens possibilita la formació d'idees. Si tinguéssim idees innates, les tindria tothom (fins i tot nens) i no és així. Si en algun moment ens pot semblar que una idea no ens ve directament donada per l'experiència és perquè la ment fa una combinació extrapolant-la a partir d'altres idees empíriques.

Crítica al mètode racionalista: en general els empiristes britànics estaran en contra de la construcció teòrica de Descartes, que edifica la seva teoria a partir de l'aplicació de les idees clares i distintes. La principal crítica és la insistència cartesiana a no fiar-se de les dades empíriques ni dels sentits. La teoria més extremadament oposada a la de Descartes, en aquest sentit, és la de David Hume, que en el seu empirisme radical (només són vàlides les idees que provenen de les impressions empíriques) va negar la possibilitat de coneixement de qualsevol cosa o substància (ja sigui el jo, Déu o concepte metafísic) que no fos fruit d'una impressió sensible. La teoria de Hume arriba a tal extrem que acabarà allà on comença Descartes: l'escepticisme. L'aportació de Hume però, va ser fonamental perquè un filòsof posterior resolgués el problema del coneixement que havia enfrontat als empiristes i racionalistes: Immanuel Kant. Aquest argumentarà, en contra de Descartes, que el coneixement sempre comença per l'experiència i, en contra de Hume, que no tot el coneixement prové exclusivament de l'experiència: la millor manera per conèixer una cosa és mitjançant conceptes (idees) però aquests no tenen sentit, no poden justificar res si no fan referència a res més que a ells mateixos; és a dir que necessitem l'experiència sensible per "omplir" aquests conceptes que Kant ens dirà que són els "a priori" de la sensibilitat i de l'enteniment (espai/temps i categories respectivament).

Crítica a l'argument ontològic: Descartes reformula l'Argument ontològic de Sant Anselm: compara a Déu amb un teorema matemàtic. Diu que, si analitzem la idea de triangle, ens adonem que en aquesta idea hi ha implícit que la suma dels seus angles ha de ser igual a 180°. Paral·lelament podem veure que Déu implica l'existència necessària, ja que la idea de Déu remet a la idea de perfecció i la no existència seria una limitació a aquesta perfecció. És més perfecte l'existència que la no existència, per tant, com que la idea de perfecció s'identifica amb Déu, Déu existeix.

Aquest ha estat un argument molt controvertit en la història de la filosofia, hi ha pensadors que l'accepten i n'hi ha que no el donen com a vàlid. Locke, entre d'altres el

qüestionarà, però la crítica definitiva la va fer Immanuel Kant. Aquest últim dirà que no podem concloure l'existència de Déu a partir de l'anàlisi del seu concepte, no podem determinar l'existència d'una cosa de forma analítica. Dir que Déu existeix perquè com a ésser dotat de perfeccions no pot no existir (ja que és més perfecte existir que no existir) no és un argument vàlid, l'existència d'una cosa no es pot deduir de la definició de la cosa en sí mateixa: si intentem justificar l'existència dels cavalls, en front de la dels unicorns, no ho fem recorrent a la idea que el concepte de cavall impliqui o tingui la propietat de l'existència i la de l'unicorn no; la raó per la qual diem que els cavalls existeixen és perquè tenim l'experiència que ens ho demostra: l'experiència es correspon al concepte. Qualsevol demostració de l'existència d'alguna cosa en base a afirmar una propietat (l'existència) de la idea d'aquesta cosa és una fal·làcia. L'afirmació "Déu existeix perquè el propi concepte inclou la seva existència" és una redundància buida de contingut, és una tautologia lògica (del tipus "la fredor del meu voltant és produïda per un ambient fred") i no és un argument vàlid.

Crítica a la distinció substancial i al dualisme: Descartes ens diu que l'estructura de la realitat és tripartida: jo, Déu i el món extern. Les tres realitats són substància i defineix aquest concepte com una realitat que existeix de tal manera que no precisa de cap altre per existir. Literalment, aquesta definició és només aplicable a Déu, ja que els éssers finits, pel fet d'haver estat creats i ser conservats per aquest, precisen de Déu. Descartes s'adona d'aquest problema però vol mantenir la definició respecte el món i respecte a la ment, perquè vol subratllar la independència mútua del jo i del món extern. En altres paraules, per definició només Déu és substància, però també anomena substància a la ment i al món perquè, tot i dependre de Déu, són independents entre elles.

Però això comporta un altre problema: en l'home queden integrades dues substàncies independents, la ment (res cogitans) i el cos, que forma part de la res extensa, però com es relacionen? Descartes va postular l'existència de la glàndula pineal al cervell, un òrgan encarregat de relacionar els pensaments amb els actes del cos i viceversa, però no acaba de quedar clar com un òrgan del cos, de la res extensa, pot comunicar-se amb una substància radicalment diferent, la res cogitans.